

УДК 316.346.2-055.2

DOI [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.4\(64\).322701](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2024.4(64).322701)

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В УКРАЇНІ НА ГЕНДЕРНІ ВІДНОСИНИ ТА КОНФЛІКТИ

Багінський А. В.,

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри соціології*

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID ID: 0000-0001-5633-4614

andrei.baginsky@gmail.com

Пашкова Д. С.,

студентка кафедри соціології

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ORCID ID: 0009-0008-3994-9076

d.s.pashkova@gmail.com

У статті проаналізовано вплив соціально-політичних трансформацій в Україні на динаміку гендерних відносин і формування гендерних конфліктів від моменту здобуття незалежності до сучасності. Особливу увагу приділено переосмисленню традиційних гендерних ролей, відхід від радянських стандартів під впливом євроінтеграції та змін у суспільно-політичному середовищі, зокрема в контексті економічних і політичних криз, соціальних заворушень та воєнного конфлікту. У статті досліджені основні етапи розвитку гендерної політики в Україні, зокрема запровадження законодавчих ініціатив, спрямованих на подолання гендерної дискримінації та забезпечення рівноправності, а також детально описано їх вплив на показники гендерної рівності. Зазначено вплив міжнародних угод і ініціатив, а також діяльність міжнародних організацій, які роблять значущу роль у зміцненні гендерної рівності в країні.

Особливу увагу приділено аналізу показників гендерної нерівності та їх динаміки, що демонструє вплив реформ, що були прийняті в певний період, на еволюцію гендерних відносин. Визначено причинно-наслідкові зв'язки між законодавчими змінами та зростанням рівня гендерної рівності, а також підкреслено роль громадських організацій у сприянні формуванню гендерної рівності в суспільстві. Також в статті описуються соціальні виклики, зокрема патріархальні стереотипи та спадщина радянської культури, що уповільнює процес досягнення гендерної рівності в Україні.

Для оцінки гендерної рівності та ефективності гендерної політики держави було досліджено гендерні індекси та представлено графік що відображає індекс гендерної нерівності в Україні за період з 1991 по 2021 рік. Підсумовано перспективи розвитку гендерно-чутливої політики та заходи, спрямовані на зміцнення прав жінок і забезпечення їх активної участі в суспільно-політичному житті.

Ключові слова: гендерні відносини, соціально-політичні трансформації, гендерні індекси, нерівність, дискримінація.

Постановка проблеми. Гендерні відносини в Україні зазнали значних трансформацій після розпаду Радянського Союзу. Соціально-політичні зміни, що відбулися в цей період, спричинили переосмислення традиційних гендерних ролей, появу нових викликів та конфліктів. Особливий вплив на ці процеси мали одночасна орієнтація на європейські цінності та неповний відхід від радянської

культурної спадщини. Зокрема, радянські стереотипи продовжують впливати на сучасні гендерні відносини, створюючи напругу в процесі переходу до європейської моделі рівності. Однак, попри значні зміни, питання гендерної рівності в Україні залишається актуальним і продовжує викликати суспільну дискусію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема впливу соціально-політичних трансформацій на гендерні відносини та конфлікти в Україні досліджувалася багатьма науковцями. Останні публікації демонструють значну увагу до змін у гендерних ролях в умовах пострадянського суспільства, а також до впливу європейської інтеграції на переосмислення цих ролей, значна роль приділяється також впливу війни на зміну гендерних ролей та перебудові гендерних відносин та конфліктів саме під час війни.

В статті «Протидія гендерній дискримінації: здобутки та проблеми в Україні» С. Поляруш (2024) наводить низку нормативно-правових актів які прийняті в Україні за останні роки та які покликані протидіяти та попереджувати гендерну дискримінацію. Крім того, авторка наводить дані згідно з якими кількість жінок-керівників і жінок-підприємниць в Україні стрімко збільшується та у найближчі роки може досягнути рівня, що встановлений у спеціальній Директиві ЄС. Ця тенденція, на думку авторки, обумовлена також війною. В статті представлено характеристику стану гендерного паритету у сфері трудових відносин та зроблено висновки щодо зламу стереотипів стосовно «чоловічих» і «жіночих» професій, також підкреслено, що на даному етапі розвитку суспільства гендерна дискримінація набуває прихованих форм, переважаючи у побутовій сфері, та проявляючись переважно у психологічному насильстві. Особливі прояви цей феномен має в мережі Інтернет (Поляруш, 2024, с. 4).

Т. Мельник (2019) в статті «Сучасні виклики гендерної політики в Україні» зазначає, що саме після розпаду Радянського Союзу тиск на жінок в Україні значно послабився. На думку авторки, цьому сприяли такі фактори як індустріалізація домашнього побуту, урбанізація, наука й освіта, а також розвиток контрацепції. Саме розвиток контрацепції сприяв подоланню «сліпого материнства» що був нав'язаний чоловіками, завдяки цьому розвитку: «...Жінка і чоловік стали повновладними арбітрами народжуваності і свідомої самореалізації своїх людських сил, само осмисленої реалізації...» (Мельник, 2019, с.7). У своєму дослідженні авторка також взяла до уваги територіальні та релігійні аспекти впливу на розвиток гендерної рівності.

Ще одним важливим аспектом для дослідження гендерних відносин в цілому є те, що проголошення гендерної політики в Україні сконцентроване переважно на жінці, тобто практично відсутній аналіз чоловічого соціуму (Мельник, 2019, с. 7–14).

Т. В. Коломієць (2019) в статті «Подолання гендерної асиметрії як механізм регулювання соціальних конфліктів українського суспільства» аналізує гендерну асиметрію як фактор, що породжує конфлікти, спираючись на один з індикаторів прояву гендерної асиметрії – Індекс глобального гендерного розвитку. В статті наведено дані, що дозволяють зрозуміти гендерну асиметрію саме в Україні та порівняти з відповідними показниками інших країн. «За сумарними показниками Global Gender Gap, Україна посідає 65-те місце зі 149 країн, а оцінка гендерного паритету становить 70,8%. Якщо аналізувати за чотирма основними критеріями, на основі яких виводиться загальне місце країни, то за показниками економічної участі і можливостей жінок Україна посідає 28 місце, освіти – 26, сфери охорони здоров'я – 56, а за рівнем гендерної рівності в політичному житті – скромне 105 місце» (Коломієць, 2019, с. 6).

В статті «Постмодерна ідентичність: гендерний вимір» Самчук Р. проаналізував причини, особливості та наслідки еволюції традиційного гендерного ладу та гендерних ролей, та зазначив, що «...ці процеси зачіпають як нормативні уявлення і фактичний поділ соціальних ролей і функцій, так і пов'язані з ними індивідуально-психологічні риси і здібності...» (Самчук, 2015, с. 5), а це, в свою чергу означає, що трансформації охопили три головні макросоціальні осі: суспільний поділ праці, політичну владу і шлюбно-сімейні відносини. Станом на 2015 рік, автор зазначав, що аналізуючи український контекст проблеми гендерних відносин можна дійти висновку, що українське суспільство значною мірою є ще патріархальним, про що свідчить домінування патріархальної культури та патріархальних стереотипів і цінностей. «Такий стан пов'язаний з тим, що Україна є молодшою пострадянською державою, яка тільки нещодавно стала на шлях розбудови реальної демократії. Відтак, у соціокультурному просторі України патріархальні цінності та патріархальний гендерний лад на сьогодні є домінуючими, але останнім часом ситуація поступово змінюється в бік вирівнювання гендерних відносин» (Самчук, 2015, с. 7–11).

Хоча перелічені джерела дають важливу інформацію про гендерні відносини та проблеми в Україні, існує потреба в загальному аналізі соціально-політичних змін та їх впливу на гендерні відносини та гендерну нерівність і пов'язані з цим конфлікти в Україні. Вивчення цього питання дає можливість спрогнозувати можливі труднощі в гендерній політиці та запропонувати ефективні рішення.

Мета статті – на основі аналізу даних досліджень українського суспільства описати та пояснити вплив соціально-політичних трансформацій в Україні на гендерні відносини та конфлікти. Мета ж досягається через виконання наступних завдань:

1) простеження еволюції гендерних ролей: від традиційної моделі радянської епохи до сучасних тенденцій, що формуються під впливом євроінтеграційних процесів;

2) ідентифікація ключових змін в гендерних ролях і стереотипах, що сталися в українському суспільстві за останні три десятиліття;

3) виявлення, які саме соціально-політичні процеси мали найбільший вплив на ці зміни, а також яким чином ці процеси вплинули на формування сучасних гендерних відносин і появу нових форм конфліктів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Особливості гендерних відносин та конфліктів в українському суспільстві зумовлені низкою факторів. Основним з них є одночасний вплив двох культурних векторів. З одного боку, це неповне подолання радянських гендерних стереотипів, коли традиційні уявлення про ролі чоловіків і жінок, сформовані в радянську епоху, продовжують активно впливати на сучасні гендерні відносини. Це, своєю чергою, сприяє збереженню дискримінаційних практик і обмеженню можливостей для особистісної реалізації. З іншого боку, євроінтеграційні процеси стимулюють поширення європейських цінностей, зокрема щодо гендерної рівності.

Для оцінки рівня паритету жінок і чоловіків у різних сферах – від рівня заробітної плати до представництва в органах – в багатьох країнах світу фіксуються за допомогою моніторингу рівня розвитку та ефективності гендерної політики держави. Для цього моніторингу (тобто оцінки гендерної рівності на національному та світовому рівнях використовують такий інструмент як індикатори або гендерні індекси. Гендерні індекси, або гендерно-чутливі індикатори (gender indicators, gender-sensitive indicators) є доволі унікальними та дозволяють подати багатовимірне поняття рівності в показник що легко інтерпретується.

Розглянемо графік який відображає індекс гендерної нерівності в Україні за період з 1991 по 2021 рік, створений на основі даних зібраних ПРООН в Україні (ПРООН, 2024).

(Джерело: ПРООН в Україні)

Індекс визначається числами від 0 до 1, де:

0 – повна рівність статей за всіма показниками;

1 – повна нерівність.

Розрахунки здійснюються за трьома основними категоріями:

- охорона жіночого репродуктивного здоров'я (коефіцієнт материнської смертності, та коефіцієнт підліткової народжуваності);
- громадянські права та можливості (% громадян (як чоловіків так і жінок) віком 25+ які здобули середню і вище освіту, а також частка жінок та чоловіків в парламенті);
- економічна активність жінок та чоловіків (рівень зайнятості обох статей від 15 років).

Важливо зазначити, що ці розрахунки не є досконалими, вони не враховують, наприклад, професійну сегрегацію, яка є поширеною в багатьох країнах світу, а також гендерно зумовлені розриви в заробітній платі. Варто додати, що автори GII також визнають його недосконалість.

Розглянемо детальніше еволюцію гендерної рівності в Україні та спробуємо прослідкувати події, що передували змінам показників у цій сфері.

Після розпаду СРСР економічна та політична нестабільність суттєво вплинула на соціальні інститути, що, у свою чергу, сприяло збереженню патріархальних гендерних стереотипів. Фінансова криза, що розпочалася наприкінці 1990 року, негативно позначилася на ринку праці, зокрема в традиційно «жіночих» сферах, таких як освіта та охорона здоров'я. Зростання рівня безробіття, скорочення соціальних програм та загальна економічна нестабільність призвели до зниження участі жінок у суспільному житті, внаслідок чого рівень гендерної нерівності залишався на високому рівні (0,472–0,473).

У період з 1995 до 1997 року спостерігається помітне покращення показників (з 0,473 до 0,446), що пов'язано з приєднанням України до ряду міжнародних ініціатив. Зокрема, у 1995 році на IV Всесвітній конференції з питань жінок у Пекіні Україна зобов'язалася реалізувати Платформу дій, спрямовану на поліпшення становища жінок у політиці, економіці та соціальному житті. Це активізувало розробку національних планів щодо гендерної рівності, а також сприяло створенню державних та громадських організацій, розвитку правозахисних ініціатив, спрямованих на захист прав жінок та боротьбу з дискримінацією.

У 1996 році було засновано Державний комітет з питань сім'ї та молоді, який сприяв системному підходу у вирішенні гендерних питань. Цей комітет здійснював моніторинг виконання національних програм щодо гендерної рівності та координував державну політику у цій сфері. У 1997 році була затверджена Національна програма «Жінки України», що мала на меті покращення становища жінок у суспільстві, розширення їх економічних можливостей та сприяння гендерній рівності. Програма акцентувала увагу на важливості боротьби з дискримінацією жінок у професійній сфері та суспільному житті.

Тенденція до покращення продовжувалася в період з 1997 до 1999 року, коли показник гендерної нерівності знизився з 0,446 до 0,368. Цей значущий результат став можливим завдяки міжнародному тиску та законодавчим змінам. Підписання Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейським Союзом у 1998 році передбачало впровадження стандартів, що стосуються рівних можливостей для обох статей, а також реалізацію демократичних реформ, зокрема у сфері прав людини та гендерної рівності. Крім того, євроінтеграційні процеси сприяли активному розвитку громадських організацій, таких як «Ла Страда-Україна», які займаються питаннями боротьби з гендерним насильством, дискримінацією на робочому місці та підвищенням правосвідомості серед жінок, а також активізують зусилля на законодавчому рівні, спрямовані на подолання гендерної дискримінації.

Саме в цей період Україна почала активно звітувати та реалізовувати заходи відповідно до положень Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), що була ратифікована ще в 1981 році.

Дані за період 1999–2001 років свідчать про покращення коефіцієнта гендерної нерівності (з 0,368 до 0,346), що, в першу чергу, зумовлено діями, реалізованими в попередні роки. Політика євроінтеграції продовжувала впливати на Україну, яка все більш орієнтувалася на європейські стандарти прав людини, включаючи гендерну рівність. Додатково, правозахисні та громадські організації активно працювали над питаннями боротьби з гендерною дискримінацією. Підтримка міжнародних організацій, зокрема ООН, також сприяла розвитку політик, що захищають права жінок, а також підвищенню рівня свідомості суспільства щодо гендерних проблем.

У цей період Україна почала виходити з економічної рецесії, а економічне зростання позитивно позначалося на фінансовому становищі громадян, що, в свою чергу, сприяло їхній самореалізації та відобразилося на показниках гендерної нерівності.

Станом на 2001–2003 роки показники гендерної рівності зазнали погіршення (з 0,346 до 0,368) і залишалися на рівні 0,368–0,369 до 2005 року, після чого повернулися до показників, близьких до рівня попередніх років (0,345). Такі коливання пов'язані з соціально-політичними процесами, що відбувалися в країні, зокрема, погіршенням політичної ситуації, економічним спадом та реформами, включаючи реформи на ринку праці, внаслідок яких було скорочено значну частину посад у державному секторі, де переважно працювали жінки. Незважаючи на прийняття важливих міжнародних документів щодо гендерної рівності, таких як Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, на національному рівні не було запроваджено достатньо ефективних механізмів для реалізації цих зобов'язань. Також в Україні залишалася суттєва проблема впровадження законодавства на практиці, що посилювало нерівність.

Ситуація почала покращуватися, після того, як суспільна напруга призвела до Помаранчевої революції, яка, в свою чергу, мала значний вплив на соціально-політичні трансформації в країні, сприяючи демократичним змінам та підвищенню рівня свідомості суспільства щодо прав людини та гендерних питань. Водночас революція активізувала діяльність громадських організацій у боротьбі за рівні права, що відобразилося на показниках гендерної нерівності.

Після 2005 року спостерігалось стабільне покращення показників гендерної рівності, що стало результатом євроінтеграційних та демократичних реформ. Громадські організації та урядові ініціативи продовжували розвиватися, зростав відсоток жінок у політиці, а також активізувалася роль жінок у громадському житті.

У період 2007–2008 років, попри світову кризу, яка торкнулася, в тому числі й України, ситуація залишалася відносно стабільною. Це стало можливим завдяки впливу міжнародних організацій та фінансовій підтримці з боку європейських фондів. В Україні почали реалізовувати проекти, спрямовані на захист прав жінок та подолання гендерних стереотипів.

У період з 2009 до 2017 року спостерігалось стабільне покращення ситуації з гендерною рівністю в Україні, що відображається у зниженні коефіцієнта гендерної нерівності з 0,336 у 2009 році до 0,260 у 2017 році. Зокрема, Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», прийнятий у 2005 році, протягом цього часу активно сприяв поліпшенню умов праці та рівних можливостей для чоловіків і жінок. Цей закон заклав фундамент для боротьби з дискримінацією за ознакою статі та став основою для наступних реформ.

У 2012 та 2017 роках до цього закону були внесені зміни, що вдосконалили захист прав жінок і чоловіків на робочому місці, зокрема запровадження квот для представництва жінок у політичних органах та покращення умов праці для вагітних жінок. Квоти на представництво жінок у політиці мали суттєвий вплив, сприяючи збільшенню кількості жінок на керівних посадах. Так, якщо в період з 1991 до 2006 року відсоток жінок у політиці коливався від 2,8% до 5–7%, то в результаті реформ 2010 року цей показник зріс до 10–12%. Згідно із законом, політичні партії зобов'язані включати до своїх виборчих списків не менше 30% кандидатів кожної статі.

У 2010–2014 роках у сфері охорони здоров'я була проведена реформа, що включала запровадження програм репродуктивного здоров'я та підвищення доступності медичних послуг для жінок, особливо у сільських та віддалених регіонах.

Підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році включало в себе вимоги щодо імплементації європейських стандартів у сфері прав людини, зокрема гендерної рівності. Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати своє законодавство та політики відповідно до цих стандартів. Після Революції Гідності в 2014 році суспільство та громадські організації активізувалися, продовжуючи роботу з просування гендерної рівності.

У 2016 році Україна прийняла Національний план дій з реалізації резолюції ООН № 1325 «Жінки, мир, безпека», який має на меті інтеграцію гендерних питань у сферу безпеки, забезпечення захисту прав жінок у зонах конфліктів та підвищення їхньої участі у миротворчих процесах. Цей документ сприяв більш активній участі жінок у процесах прийняття рішень і посиленню захисту їхніх прав у період війни на сході України (Жінки. Мир. Безпека, 2016).

У 2017 році був прийнятий закон щодо протидії домашньому насильству, який посилив правову відповідальність за такі дії та створив системні механізми захисту жертв, а також запровадив соціальні служби підтримки та кризові центри для жінок. У тому ж році Україна частково ратифікувала Стамбульську конвенцію, підписану в 2011 році, що також спрямована на боротьбу з насильством проти жінок та домашнім насильством. Згідно статистика Кабінету міністрів України, під час війни кількість зареєстрованих випадків насильства зросла, але завдяки впровадженню закону та діям поліції кількість притягнених до відповідальності за домашнє насилля також зросла: «У 2023 році Національна поліція України зареєструвала понад 291 тисячу фактів домашнього насильства. Це на 20% більше, ніж у 2022 році. Кількість зареєстрованих кримінальних правопорушень збільшилась на 80% (з 1498 до 2701). Окрім того, виявлено на 36% більше адміністративних правопорушень. Однак, за прогнозами Аналітичного центру МВС на 2024 рік очікується збільшення кількості адміністративних правопорушень до 21%, а кримінальних до 30%. Упродовж лише двох місяців 2024 року в Україні зареєстровано на 56% більше кримінальних правопорушень, пов'язаних з домашнім насильством.» (Кабінет Міністрів України, 2024).

Ці данні вказують як на зростання кількості звернень щодо випадків домашнього насильства так і на зростання зареєстрованих справ та засуджених, що свідчить про покращення виявлення та розслідування випадків домашнього насильства.

У графіку спостерігається різке покращення показників у період 2017–2021 років: коефіцієнт гендерної нерівності знизився з 0,260 до 0,205 у 2019 році та до 0,200 у 2021 році. Це свідчить про стабільність показників та успіхи попередніх дій щодо покращення гендерної рівності в Україні. Варто зазначити, що з 2013 року, незважаючи на Революцію Гідності та складне соціально-політичне й економічне становище в країні, показники гендерної рівності продовжували стабільно покращуватися, що також свідчить про значний успіх у цій сфері.

Висновки з дослідження і перспективи. Протягом періоду незалежності українське суспільство зіштовхнулося з численними викликами, зокрема, переосмисленням гендерних відносин та ролей, а також традиційних гендерних стереотипів. Соціально-політичні трансформації в Україні мали значний вплив на гендерні відносини, зумовлюючи зміни в ролях жінок і чоловіків на побутовому, суспільному та державному рівнях. Радянська спадщина, з її патріархальними структурами і жорстким розподілом гендерних ролей, продовжувала закріплювати гендерну нерівність, обмежуючи можливості жінок у суспільному житті.

Водночас, соціально-політичні процеси, спрямовані на євроінтеграцію, поступово впроваджували нові підходи до гендерних ролей. Прийняття законів, таких як «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», ратифікація Стамбульської конвенції, а також запровадження гендерних квот у політиці та посилення боротьби з домашнім насильством, сприяли залученню жінок до політичного та громадського життя. Співпраця з міжнародними організаціями і підписання Угоди про асоціацію з ЄС стали важливими кроками в просуванні гендерної рівності, оскільки Україна зобов'язалася дотримуватись європейських стандартів прав людини, включно з протидією гендерній дискримінації.

Події Помаранчевої революції та Революції Гідності, а також активізація громадянського суспільства, посилили увагу до гендерних питань, стимулюючи зміни в соціальних ролях жінок і чоловіків. Проте залишкові стереотипи і економічні виклики продовжують створювати перешкоди на шляху до повної гендерної рівності.

Дані моніторингу ПРООН свідчать про значні досягнення в боротьбі з гендерною нерівністю: з 1991 до 2021 року коефіцієнт гендерної нерівності знизився з 0,472 до 0,200. Цей прогрес став можливим завдяки реформам, які поступово вдосконалювали законодавство та практики, спрямовані на забезпечення гендерної рівності.

Таким чином, еволюція гендерних ролей в Україні протягом трьох десятиліть відображає складний процес переходу від традиційної радянської моделі до сучасних тенденцій, що формуються під впливом європейської інтеграції. Соціально-політичні трансформації, орієнтовані на євроінтеграцію, сприяли покращенню гендерної рівності та реформуванню соціальних інститутів, незважаючи на наявність викликів. Значні досягнення в законодавчій сфері та активна участь жінок у суспільному житті свідчать про постійний поступ у напрямку більш рівноправного суспільства.

Bahinskyi A., Pashkova D. Impact of socio-political transformations in Ukraine on gender relations and conflicts

The article analyzes the impact of socio-political transformations in Ukraine on the dynamics of gender relations and the formation of gender conflicts from the moment of independence to the present day.

Particular attention is paid to the rethinking of traditional gender roles, the departure from Soviet standards under the influence of European integration and changes in the socio-political environment, in particular in the context of economic and political crises, social unrest and military conflict. The article examines the main stages of the development of gender policy in Ukraine, in particular the introduction of legislative initiatives aimed at overcoming gender discrimination and ensuring equality, and also describes in detail their impact on gender equality indicators. The impact of international agreements and initiatives is noted, as well as the activities of international organizations that play a significant role in strengthening gender equality in the country.

Particular attention is paid to the analysis of gender inequality indicators and their dynamics, which demonstrates the impact of reforms adopted in a certain period on the evolution of gender relations. The cause-and-effect relationships between legislative changes and the increase in the level of gender equality are determined, and the role of public organizations in promoting the formation of gender equality in society is emphasized. The article also describes social challenges, in particular patriarchal stereotypes and the legacy of Soviet culture, which slows down the process of achieving gender equality in Ukraine.

To assess gender equality and the effectiveness of the state's gender policy, gender indices were studied and a graph was presented reflecting the gender inequality index in Ukraine for the period from 1991 to 2021. The prospects for the development of gender-sensitive policies and measures aimed at strengthening women's rights and ensuring their active participation in public and political life are summarized.

Ключові слова: гендерні відносини, соціально-політичні трансформації, гендерні індекси, нерівність, дискримінація.

Література:

1. Поляруш С. І. Протидія гендерній дискримінації: здобутки та проблеми в Україні. *Наукові записки. Серія: Право*. № 16. 2024. URL: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2024-16-23-27> (дата звернення: 20.10.2024).
2. Мельник Т. Сучасні виклики гендерної політики в Україні. *Соціальна робота та соціальна освіта*. №3. 2019. URL: <https://doi.org/10.31499/3.2019.190397> (дата звернення: 20 жовтня 2024).
3. Коломієць Т. В. Подолання гендерної асиметрії як механізм регулювання соціальних конфліктів українського суспільства. *Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право*. 2019. № 3 (43). URL: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.3\(43\).195641](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.3(43).195641) (дата звернення: 20 жовтня 2024).
4. Самчук Р. В. Постмодерна ідентичність: гендерний вимір. *Мультиверсум. Філософський альманах*. 2015. № 9-10. С. 52–64. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Multi_2015_9-10_5 (дата звернення: 20 жовтня 2024).
5. Гендерний профіль України. *Програма розвитку ООН*. 2024. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/gender-profile-ukraine> (дата звернення: 20 жовтня 2024).
6. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України / Центр Разумкова; кер. проект О. Пищуліна; ред. А. Чернова. Київ: «Заповіт», 2016. URL: <https://razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf> (дата звернення: 20 жовтня 2024).
7. Наливайко Л. Р., Марценюк Л. В. Права жінок та гендерна рівність в Україні: проблеми теорії та практики. *Приватне та публічне право*. № 1/2022. URL: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2022.1.11> (дата звернення: 20 жовтня 2024).
8. Глущенко В. Впровадження гендерних квот – це тимчасовий захід для залучення жінок до політичного життя країни. *Центральна виборча комісія*: веб-сайт. URL: <https://www.cvk.gov.ua/zmi-pro-tsvk/vprovodzhennya-gendernih-kvot-tse-timchasoviy-zahid-dlya-zaluchennya-zhinok-dopolitichnogo-zhittya-krayini-viktoriya-glushhenko.html> (дата звернення: 20 жовтня 2024).
9. Прокопій Д. Гендерні диспропорції в Україні під час війни. *Національний інститут стратегічних досліджень*: веб-сайт. 2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/henderni-dysproportsiyi-v-ukrayini-pid-chas-viynu> (дата звернення: 20 жовтня 2024).
10. Про схвалення Національної стратегії подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації на 2023-2025 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09.2023 р. № 815-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-2023-%D1%80#Text>. (дата звернення: 20 жовтня 2024).
11. Соціальний інститут та гендерний індекс. Україна: веб-сайт. // URL: <http://www.genderindex.org/country/ukraine> (дата звернення: 20 жовтня 2024).
12. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 2005 р. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2866-iv-3177> (дата звернення: 20 жовтня 2024).

13. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 2017 р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2229-19> (дата звернення: 20 жовтня 2024).
14. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення гендерної рівності» від 2012 р. // URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH6EZ00A?an=7> (дата звернення: 20 жовтня 2024).
15. Національний план дій з реалізації резолюції ООН № 1325 «Жінки, мир, безпека» від 2016 р. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1544-2020-%D1%80> (дата звернення: 20 жовтня 2024).
16. Національний форум «Імплементція Резолюції 1325 «Жінки. Мир. Безпека» під час війни», 2023 р. // URL: <https://ukraine.unwomen.org/en/digital-library/videos/2023/06/national-action-plan-for-implementation-of-un-sc-res-1325-on-women-peace-security-until-2025> (дата звернення: 20 жовтня 2024).
17. Кількість випадків домашнього насильства зросла на 20% / Кабінет Міністрів України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kilkist-vypadkiv-domashnoho-nasylstva-zroslo-na-20-mvs-ta-parlament-pratsiuiut-nad-posyleniam-vidpovidalnosti> (дата звернення: 27.10.2024).

References:

1. Poliarush, S. I. (2024). Protydiia hendernoï dyskryminatsii: zdobutky ta problemy v Ukraini [Counteraction to Gender Discrimination: Achievements and Challenges in Ukraine]. *Scientific notes. Series: Law*. № 16. URL: <https://doi.org/10.36550/2522-9230-2024-16-23-27> [in Ukrainian]
2. Melnyk, T. (2019). Suchasni vyklyky hendernoï polityky v Ukraini [Contemporary Challenges of Gender Policy in Ukraine]. *Social work and social education*. №3. URL: <https://doi.org/10.31499/3.2019.190397> [in Ukrainian]
3. Kolomiets, T. V. (2019). Podolannia hendernoï asymetrii yak mekhanizm rehuliuвання sotsialnykh konfliktiv ukrainskoho suspilstva. [Overcoming Gender Asymmetry as a Mechanism for Regulating Social Conflicts in Ukrainian Society]. *Visnyk NTUU «KPI». Politolohiia. Sotsiolohiia. Pravo*. 3(43). URL: [https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.3\(43\).195641](https://doi.org/10.20535/2308-5053.2019.3(43).195641) [in Ukrainian]
4. Samchuk R. V. (2015) Postmoderna identychnist: hendernyi vymir [Postmodern Identity: A Gender Dimension]. *Multiversum. Filosofskyi almanakh*. 9-10. P. 52-64. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/gender-profile-ukraine> [in Ukrainian]
5. Prohrama rozvytku OON (2024) Hendernyi profil Ukrainy [UNDP Gender Profile of Ukraine]. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/gender-profile-ukraine> [in Ukrainian]
6. Henderna rivnist i rozvytok: pohliad u konteksti yevropeiskoi stratehii Ukrainy (2016) [Gender Equality and Development: A View in the Context of Ukraine's European Strategy]. Kyiv: «Zapovit». URL: <https://razumkov.org.ua/upload/Gender-FINAL-S.pdf> [in Ukrainian]
7. Nalyvaiko L. R., Martsenyuk L. V. (2022) Prava zhinok ta henderna rivnist v Ukraini: problemy teorii ta praktyky [Women's Rights and Gender Equality in Ukraine: Problems of Theory and Practice]. Private and Public Law. № 1 URL: <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2022.1.11> [in Ukrainian]
8. Hlushchenko V. (2020) Vprovadzhennia hendernykh kvot – tse tymchasovyi zakhid dlia zaluchennia zhinok do politychnoho zhyttia kraïny [Introduction of Gender Quotas as a Temporary Measure for Women's Inclusion in the Country's Political Life]. *Central Election Commission: web-site*. URL: <https://www.cvk.gov.ua/zmi-pro-tsvk/vprovadzhennya-gendernih-kvot-tse-tymchasoviy-zahid-dlya-zaluchennya-zhinok-do-politichnogo-zhittya-krayini-viktoriya-glushhenko.html> [in Ukrainian]
9. Prokopii D. (2023) Henderni dysproportsii v Ukraini pid chas viiny [Gender Disparities in Ukraine During the War]. *National Institute of Strategic Studies* URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/henderni-dysproportsiyi-v-ukrayini-pid-chas-viiny> [in Ukrainian]
10. Pro skhvalennia Natsionalnoi stratehii podolannia hendernoho rozdilu v oplati pratsi na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z yii realizatsii na 2023–2025 roky (2023) [On Approval of the National Strategy for Overcoming the Gender Pay Gap Until 2030 and the Adoption of an Action Plan for Its Implementation for 2023–2025]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/815-2023-%D1%80#Text> [in Ukrainian]
11. Sotsialnyi instytut ta hendernyi indeks (2024) Ukraina [Social Institute and Gender Index: Ukraine]. URL: <http://www.genderindex.org/country/ukraine> [in Ukrainian]
12. Zakon Ukrainy «Pro zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv» (2005) [Law of Ukraine on Ensuring Equal Rights and Opportunities for Women and Men]. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2866-iv-3177> [in Ukrainian]
13. Zakon Ukrainy «Pro zapobihannia ta protydiu domashnomu nasylniu» (2017) [Law of Ukraine on Prevention and Combating Domestic Violence]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2229-19> [in Ukrainian]

14. Zakon Ukrainy «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia hendernoї rivnosti» (2012) [Law of Ukraine on Amendments to Certain Legislative Acts Concerning Ensuring Gender Equality]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GH6EZ00A?an=7> [in Ukrainian]
15. Natsionalnyi plan dii z realizatsii rezoliutsii OON № 1325 «Zhinky, svit, bezpeka» (2016) [National Action Plan for the Implementation of UN Resolution No. 1325 "Women, Peace, Security"]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1544-2020-%D1%80> [in Ukrainian]
16. Natsionalnyi forum «Implementatsiia Rezoliutsii 1325 «Zhinky, Myr, Bezpeka» pid chas viiny» (2023) [National Forum "Implementation of Resolution 1325 'Women, Peace, Security' During the War"]. URL: <https://ukraine.unwomen.org/en/digital-library/videos/2023/06/national-action-plan-for-implementation-of-un-sc-res-1325-on-women-peace-security-until-2025> [in Ukrainian]
17. Kabinet Ministriv Ukrainy (2024) Kilkist domashnoho nasylstva zroslo na 20% [The Number of Domestic Violence Cases Increased by 20%]. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/kilkist-vypadkiv-domashnoho-nasylstva-zroslo-na-20-mvs-ta-parlament-pratsiuiut-nad-posylenniam-vidpovidalnosti> [in Ukrainian]

Стаття надійшла до редакції 01.11.2024

Стаття рекомендована до друку 18.11.2024